

MÜZİĞİN GÖRSEL SANATLARDA TEMSİLİ

F. Deniz Özden
İstanbul Üniversitesi
ozdendeniz58@gmail.com

Giriş

İ.Ö. 8. yüzyıla tarihlenen Boğazköy'de bulunmuş bir Kybele (ana tanrıça) heykeli yüksek poloslu (başlık) ve ayakta gösterilmiştir (fig.1). Ana tanrıçanın iki yanında yer alan Kuret ve Korybant rahipleridir. Bunlardan Kuret rahibi elinde bir *lir*, Korybant rahibi ise *Aulos* (iki borulu kaval) ile gösterilmiştir. Tarih boyunca süregelen bir ikiliğin; aristokrasi ve halk ikiliğinin ana tanrıça tarafından uzlaştırılmasının müzikle ilişkili görsel bir takdimi gibidir. Tanrıça Kybele Dionysos şenliklerinde yer almakla duruşunu belirlemiştir. Kureta'lar Giritli ana tanrıça Rhea'nın, Korybant'lar da Phrigia'lı ana tanrıça Kybele'nin rahipleridir. Burada iki ana tanrıçanın ve onun hizmetinde bulunan efsanevi rahiplerin de birbirine karıştığı görülmektedir (Erhat 1977:230).

Korybas, Lydia ya da Phrigia dilinde önce Attis'e verilmiş bir isimdi. Kureta'lar ise Zeus efsanesinde rol oynayan cinlerdir. Efsaneye göre sayıları iki ya da dokuz iken sonraları Zeus, Kybele, Dionysos kültleri birbirine karışmış ve hepsi ana tanrıça kültüne bağlanmışlardır. Bu rahipler Kybele ayinlerini raks, bağrıışmalar, flüt, davul, tef sesleriyle kutlarlar, kendilerinden geçerek tanrıya karışmayı sağlayan *enthousiasmos* durumuna gelirlerdi. Marteen van Heemskerck'in 1536-37 yıllarında gerçekleştirdiği resim, *Bacchus* (Dionysos) alayının coşkulu durumunu göstermektedir (Ausoni 2005:102).

Friedrich Nietzsche, *Tragedya'nın Doğuşu* adlı eserinde Yunan varlığı üzerine yaptığı yorumda, yalnız tragedyada değil ilk çağın Yunan yaratıcılığında birbirinden farklı iki ögeyi ayırmıştır. Bu yaratıcılık iki tanrının simgelediği iki karşıt varlığın birleşmesinden doğmuştur. Bu tanrılar Apollon ve Dionysos'dur. Apollon; aydın, durgun, ölçülü gücü simgeler; ışıktır, doğayı görme, varlığı akılla kavrama ve akıl yetisine dayanan yöntemlerle biçimlendirme gücü ve yeteneğidir. Apollon, plastik sanatların öncüsüdür, öngörme anlama kavramadır. Ama bu güç insanı bir seyirci taklitçi (*numetikoı*) olmaktan ileriye götürmez. Yaratıcılık insanın doğaya bir başka türlü coşkuyla karışmasını şart koşar, karanlık güçlerin gizemine ermesini. İşte bu gücü Dionysos (şarap tanrı) simgeler. Dionysos insan için düşünülmüş, yaratılmış bir tanrıdır (Erhat 1977:54).

I. Apollon

Apollon, Zeus ile Leto'nun oğludur ve ölçülü gücü simgelemektedir. Bu aristokrasiye özgü, durağan, dingin anlamda ölçülü olmak yanında matematiksel anlamda rakamlar, oranlar, simetri ile ifade edilen ölçülülüktür. Ardılı piyano olarak kabul edilen *Kithara*'nın bulucusudur; aslında geliştiren olarak değerlendirilebilir. *Kithara*'nın gerçek bulucusu Hermes'tir.

I.1. Hermes

Hermes'in efsanesi, doğuşu ve ömrünün ilk günleriyle ilgilidir. Zeus ve Maia'nın, Arkadia'nın güneyinde Kyllene dağının bir mağarasında sevişmelerinin ardından Maia bir çocuk doğurur. Hermes doğduğu gün olağanüstü işlere girişip akıl gücü ve yetenekleriyle tanrıların hepsini aşan üstünlükte olduğunu göstermiştir. "Bebek Hermes beşiğinde kalmayıp, akşam kundağını çözer ve serüvenlere doğru yola çıkar; mağaranın önünde bir kaplumbağa görür. Hayvanı öldürüp içini boşaltır. Koyun bağırsağından yedi tel gererek *Kithara* yapar. Güneş tanrının Pieria ovalarındaki inek sürüsünden hayvanları çalar. Apollon bunu fark eder ve ihtiyar Battos'dan gerçeği öğrenir.

Bebek pozundaki Hermes babası Zeus başına suçsuz olduğuna ant içer. Zeus'un kararıyla Hermes ineklerin yerini gösterir. Mağaraya geldiklerinde Apollon Hermes'in yaptığı Kithara'yı görür, çıkardığı güzel seslerden etkilenir, sazı alıp inekleri bırakmaya razı olur" (Erhat 1977:177).

I.2. Pan

Hermes Pan kavalını da icat etmiştir; Syrinx adlı yedi borulu kavalı Apollon istemiş, karşılığında Hermes'e Kerykeion denilen sihirli altın değneği vermiştir (Erhat 1977:178). Pan'ın atribüleri syrinx, keçi ayakları, sivri kulaklarıdır.

Mantegna'nın (1431-1506) Paris Louvre Müzesinde bulunan resminin konusu, akıl ve sanat tanrıçası Athena'nın 'Seçkinler Bahçesi'nden suçluları kovmasıdır. Keçi ayaklı Pan'ın da yer aldığı 1504 tarihli resimde, Mantegna alegorik bir anlatım ortaya koymuş, güçlü bir devinim duygusu yaratmıştır (Lodwick 2005:79). (Klasik Referanslar: Homeros, Odissea 5.42-149; Hermes'e Homer Hymos; Ovid, Fasti 5.665-91, Metamorphoses 2.708-832.) Antonio Corregio'nun (1489-1534) Londra Milli Galeri'de bulunan resminden bir detayda, Hermes, Afrodit ve Eros'la birlikte. *Atribüleri* kanatlı şapka ve pabuçlarıyla Hermes ve diğerlerini Corregio sıcak ve yumuşak renkler kullanarak lirik bir yumuşaklık ve duygusal bir anlatımla göstermektedir (Lodwick 2005:78). Pieter Paul Rubens'in 1636-1637 yıllarına tarihli Madrid, Prado Müzesinde bulunan resimde; Hermes, Argos ve Io gösterilmiştir (Ausoni 2005:70). Io efsanesinde; Hera, Zeus'un Io'ya sevgisini kıskanarak kızı bir ineğe dönüştürmüş, başına da bekçi olarak yüz gözlü Argos'u dikmişti. Zeus'un buyruğuyla Hermes Argos'u öldürür. Sağ elinde kılıç sol elinde kaval (*aulos*) ile gösterilmiştir. Francesco Albani'nin 1635 tarihli Hermes ve Apollon resmi, Fontainebleau, Chateau Milli Müzesindedir. Olimpiada tanrılar dünyası betimlenir; Apollon lirle Hermes kerykeionla gösterilmiştir (R.6) (Ausoni 2005:71). Harlemlı Jacob Van Campen'in 1630-40 tarihli, Hermes Argos ve Io resmi, L'Aia Mauritshuis'dedir (Ausoni 2005:72).

I.3. Marsyas

Apollon'la ilgili diğer bir efsane kavalın bulucusu Marsyas'la yaptığı müzik yarışması ve sonundaki korkunç cezadır. Apollon Marsyas yarışmasının gösterildiği, *xilografia dal volume, Ovidio metamorphoseos volgare*, Venezia, 1501 tarihli yapıtta öyküsel bir anlatım vardır (Ausoni 2005:74). *Aulos*'u bulan aslında Athena imiş, fakat *Aulos*'u çalarken derede yüzünün aksine bakınca, onun yüzünü nasıl çirkinleştirip buruşturduğunu görerek öfkeyle atıp dere kenarından uzaklaşmış. Bir başka anlatım ise Hera ile Aphrodite'nin Athena'nın *Aulos* çalmasıyla alay etmesi üzerine, tanrıça Phrighia'ya giderek duru bir suda yüzünün çirkin olduğunu görmüş ve *Aulos*'u atmış, onu yerden alacak olanı cezalandıracağına dair ant içmiş. *Aulos*'u yerde bulup çalan Marsyas sesini çok sevmiş ve dünyanın en güzel ses veren sazı olduğunu ileri sürmüştü. Apollon tanrının liriyi yarışmayı göze almış. Yarışmanın ödülü yenen yenilene istediğini yapacaktır.

Pietro Novelli'nin 1631-1632 tarihli Apollon-Marsyas yarışmasını gösteren resmi Caen'de Musée des Beaux-Arts'dadır. Midas, Apollon, Pan, Marsyas Musalar resimde yer almıştır (Ausoni 2005:75). Yargıcın Tmolos tanrısı olduğu birinci yarışma sonuç vermemiş, ikincisinde Apollon Marsyas'a meydan okuyarak *Aulos*'u ters tutup çalmasını buyurmuş, kendisi liri ters tutup çalabildiği halde, Marsyas *Aulos*'u ters tutarak çalamamış ve yenilmiştir. Yarışmayı gözleyen Phrygia kralı Midas ısrarla *Aulos*'un lir'den üstün olduğunu söyleyince tanrı onun kulaklarını eşek kulaklarına çevirmiş. Marsyas'ı ise tutup bir ağaca bağlamış ve derisini yüzmüştür. Marsyas bu korkunç işkence ile ölmüş, Apollon sonra yaptığına pişman olup lirini yere atarak kırmış. Marsyas'ı

da ırmak haline getirmiştir. Jusepe de Ribera'nın 1637 tarihli Apollon Marsyas resmi, Brüksel'de Musées Royaux des Beaux-Arts'dadır (Ausoni 2005:76). Apollon'un Marsyas'ın derisini yüzerken gösteren resim, Guercino'nun (1591-1666) yapıtıdır. Floransa'da Palazzo Pitti'de yer alan yapıtta dramatik ışık ve karanlık, yoğun duygular izlenebilir (Lodwick 2005:75). Anish Kapoor'un 2002 yılında Londra Tate Modern Galeri'de gerçekleştirdiği *Marsyas* adlı enstalasyon çalışmasında, dev bir nefesli sazı galeri girişine yerleştirmekle, adeta Marsyas'ı ödüllendirmektedir (fig.2) (Burton 2006:7). Giovanni Battista Tiepolo'nun (1696-1770) Hermitage'da bulunan (*Dresden Count H.Brühl* koleksiyonundan) Venedik Okuluna ait, yağlıboya, 69.5x89 cm. boyutlarında olan resim, özgür sanatları Roma İmparatoru Augustus'a sunan Maecenas diye adlandırılmıştır. Kont Francesco Algarotti için 1743'te yapılan resim, Tiepolo'nun başarısının nedeni olan aydınlık ve parlak üslubunu yansıtmaktadır. Ressam, Polonya kralı Augustus III.'ü sanatın patronu olarak göstermiş; Ana karakterler Tiepolo tarafından gerçek tarihi kişiler kullanılmıştır. Gaius Julius Caesar Octavianus (İ.Ö.27) Roma İmparatoru Augustus, Gaius Julius Caesar'ın büyük yeğenidir (Petrovsky 2000:54). Apollon, resimde liriyile birlikte telli müzik aletlerinin temsilcisi tanrı heykeli olarak gösterilmiştir

Pietro Benvenuti'nin 1813 tarihli resmi, özel bir koleksiyona aittir. Belvedere Apollon oranlarında gösterilmiştir. Apollo Pitio adıyla anılan resimde, Apollon Piton yılanını alt etmiştir (Ausoni 2005:68). Efsaneye göre bu ejderi Hera, Leto'nun ve çocukları nın başına salmıştı, Apollon Pyton'u öldürmüş ve büyük bilicilik merkezini bu yerde kurmuştur. Pytho diye anılan bu yer, sonra Delphoi adını almıştır. Tanrı canavar da olsa bir cana kıydığı için arınmak zorunda kalmış bir süre Teselya'da sığirtmaçlık yapmış daha sonra da *Pytho* yarışmalarını kurmuştur; *Pitico* melodileri böyle oluşmuştur (Erhat 1977:60). Andrea Sacchi'nin 1641 tarihli New York Metropolitan Müzesinde bulunan resimde; Marcantonio Pasqualini, *clavicembalo*'ya benzeyen nadir bir enstrüman *claliviciterio* çalarken, Apollo'nun bir elinde defne çelengi diğer elinde *Kithara*'sı ile Belvedere Apollon gibi gösterilmiştir bilgisi verilmiştir, oysa İ.S. 2. yüzyıl Roma heykelinde feminen gösterilen Apollon betimlerine daha çok benzemektedir (fig.3) (Ausoni 2005:69). Arkasında ise Marsyas elleri bağlı *Aulos*'u yerde gösterilmiştir.

1.4. Musa'lar

Apollon'un yönetiminde olan Musalar, Zeus ile tanrıça Mnemosyne'nin birleşmesinden olmuşlardır. Kaba güçleri yendikten sonra başa geçen Zeus tanrının ilk işi düzenli ve ölçülü oldukları oranda yaratıcı olan güçleri benimsemek olmuştur. Musa'lar bu gücün ürünü ve simgesidir. İnsan ve tanrı arası birer varlık olarak düşünülebilir; insanı tanrı, tanrıya insan yapar Musalar (Erhat 1977:266). Musaların yetki alanları çağlar ve şairlere göre değişir. Atribüleri de yetkilerini temsil eden aletlerdir; Kalliope, destan şairi ya da lirik şiir, trompet; Klio, tarih ve trompet; Polhymnia, pantomim, küçük organ, çeşitli enstrümanlar; Euterpe, flüt, trompet, lirik şiir; Terpsikhore, dans, lirik şiir, keman, lir, harp ve çeşitli enstrümanlar; Erato, korolu şiir, tamburin, lir, keman; Melpomene, tragedya, maske; Thalia, komedy, pastoral şiir, komik maske, keman veya çeşitli enstrümanlar; Urania, gökbilimi, yıldızlardan bir taç ile gösterilmektedir. (Klasik referanslar: Hesiodes'in Theogonia'sında 1-115, 915-17).

Eustache Le Sueur (1616-1655), mitolojik konuları resmetmede Poussin kadar ünlüdür. Musa temalı resimleri, Barok anlayışla ve sanatçının bireysel tutumuna bağlı olarak Fransız sanatsal beğenisiyle yorumlanmıştır. Musalar; Melpomene elinde nota yazılı kitapla,

Erato çello çalarken, Polimnia geride sayfaları çevirirken gösterilmiştir (Ausoni 2005:85). Arnold Böcklin'in 1872 tarihli Euterpe tablosu, Darmstadt'ta Hessisches Landmusseum'dadır. Musa Euterpe, *Aulos* ile gösterilmiştir (Ausoni 2005:84). Raffaello'nun *Parnasos* duvar resmi, 1510-11 tarihli Vatikan'da Palazzi Vaticani de stanza della Segnatura'da yer alır. Apollo merkezde elinde lira da *braceio* var solunda Musa Erato elinde (*bracci incurvati?*) *Kithara*, sağında Clio elinde trombon ile, Sappho ise liriyle gösterilmiştir (Ausoni 2005:86). Jean-Mark Nattier'in *Terpsikhore* resmi, San Francisco Güzel Sanatlar Müzesindedir. 1739 tarihli resimde dans musası Terpsikhore elinde lirle geri planda müzikli-tiyatrolu bir gösteri küçük bir planda gösterilmiştir (Ausoni 2005:90).

fig.1

Jean-Auguste-Dominique Ingres'in Paris Louvre Müzesinde bulunan resmi 1842 tarihlidir. Cherubini ve Musa Terpsikhore'yi göstermektedir. Terpsikhore'nin elinde *Kithara* vardır (Ausoni 2005:91). Maurice Denis (1870-1943), izlenimciliğe karşı bir tavır olan simgecilik akımının öncüleri arasındadır. 1890'da yayımladığı kuramsal bir yazıda, resimde yansıyan görüntünün bir anlam ve bütünlük kazanmadan önce yalnızca belli bir düzen içinde bir araya getirilen renklerden bir yüzey olduğunu belirten Denis, sanat yaşamının ilk döneminde açık ve duru renklerle düz yüzeyler ve yalın biçimlerle, duyarlı dengeli kompozisyonlar yaratmıştır. Manzaraları düşler dünyasıyla bilinçle algılanan dünya arasında eşsiz bir bileşimdir. Herhangi bir müzik alet görülmediği halde müziği duyumsamak sanatçının bir erken dönem yapıtı olan *Musalar* (1893)resminde mümkündür. Paris Orsay Müzesindedir (Lodwick 2005:81). Hendrick de Clerck'in, 1620 tarihli Amsterdam, Rijkmuseum'da bulunan resminde Apollon lira da braccio ve Pan yarışması ve Musalar gösterilmektedir (Ausoni 2005:81). Nicholas Poussin'in 1636 tarihli Londra Milli Galeride bulunan Trionfo di Pan resminde, Pan kültü ile Kybele kültünün iç içe geçtiği görülmektedir (Ausoni 2005:82). Franz von Stuck'un *Dissonanse* resmi, 1910 tarihlidir. Monaco Villa Stuck'tadır.

II. Dionysos

Dionysos, Zeus ile Semele'nin birleşmesiyle oluşmuştur. Semele Thebai'lidir. Oysa Euripides'in tragedyasında Anadolu'dan geldiğini bildirmektedir:

Asya topraklarından geldim,
Yüce Tmolos'u aştım,
Tanrımız Bromios uğrunda
Durmadan yorulmadan koşuyorum.

Dionysos alayında yer alan davul dümbelek, tef ve flüt (*aulos*) Asya bölgesinin törelerindedir. Dionysos'un Manisa-Bozdağ-Sardes yöresiyle ilişkisi dramda belirtilir (Erhat 1977:119). Dionysos Bakkhalara "...Alın Phrygia'dan getirdiğimiz davulları, anamız Rhea ile benim için icat edilmiş olan davulları...", derken söz edilen Rhea, ana tanrıçadır. Kybele ve Dionysos dinlerinin özünde bulunan *orgiastik* coşku kendinden geçme, her iki tapımda da aynı simgelere başvurulmasıyla belirir. Bunu sağlamanın yolu şarap ve sarhoşluktur. İnsan ancak şarabı elde ettikten sonra yaratıcılığın kökeninde değişim yapma gücüne kavuşmuştur.

fig.2

Laurens Alma-Tadema'nın, *Baccanale* resmi 1871 tarihi özel bir koleksiyona aittir (Ausoni 2005:104). Tiziano'nun Londra Millî Galeride bulunan *Bacchus* (Dionysos) ve *Ariadne* resminde (1520-22) Naxos adasında, panterlerin çektiği arabada Dionysos çıplak gösterilmiştir. Ariadne ile karşılaşması, ellerinde tef ve zillerle bir Dionysos alayı ilerlerken gösterilmiştir. Dionysos, Ariadne ile evlenerek onu ölümsüz kılmıştır (Lodwick 2005:28). Angelica Kauffmann'ın 1801 tarihli resmi Roma'da Palazzo Barberini'dedir. *Tamburello, menad* Semele'nin elindedir (Ausoni 2005:105). Jean-Léon Gérôme'in 1848 tarihli resmi, Toulouse'da Augustinus Müzesindedir (Ausoni 2005:106). Arka planda *Dionisyak* bir sahne olduğu halde şair büyük bir *Kithara* ile iki yanında çocuk Dionysos ve Eros ile gösterilmiştir. *Aulos* çalan çıplak kadın figürü dikkat çekmektedir.

Pablo Picasso'nun yapıtı, 1960 tarihli litografi özel bir koleksiyondadır (Ausoni 2005:107). Dionisyak bir sahnede *aulos* ve zil çalan figürler vardır. Albrecht Dürer, 1505 tarihli gravürde Satir ailesini betimlemiştir (Ausoni 2005:101). Maarten Van Heemskerck'in 1536-37 tarihli Dionysos Alayını gösteren resmi, Viyana Sanat Tarihi Müzesindedir (Ausoni 2005:102). Dionysos alayına özgü müzik aletleri görülmektedir.

III. Kentauros

Kentauros, Kentauroi-at adamlar, yarı insan yarı hayvan bedenli yaratıklardır. Efsaneye göre hepsi Hera'nın bir görüntüsünü aşan İksion'dan doğmadır. Yalnız iki at adamın kaynağı başkadır: Khairon, Kronos'la Philyra'nın, Pholos ise Silenos'la bir orman perisinin birleşmesinden doğmuştur. Bu ikisi diğerlerine benzemez insan sever, bilgili ve yararlıdır. Diğerleri çığ et yer, yabani ve azgındırlar.

Herakles yaban domuzu Erymanthos'u avlarken Pholos'a konuk olmuş şarap isteyen Herakles'e, Dionysos'un armağan ettiği şarabı tüm kentaurosların malı olduğu için açmaya cesaret etmemiş Herakles'in ısrarıyla açıp içmeye başlamışlar şarap kokusuna gelen kentauroslar Herakles'e saldırmışlar. Hepsini alt eden Herakles yanlışlıkla Kheironu okuyla yaralamış. Çok acı çeken Kheiron ölmek istemiş ve ölümsüzlüğünü Prometheus'a vererek ölmüş (Erhat 1977:217). (Klasik referans: Plutarchos, Theseus 30; Ovid, Metamorphoses 12.40-535).

Saverio Altamura'nın (1826-1897) Roma, Modern Sanat Galerisi'nde bulunan resimde akıllı kentauros Kherion lir çalarken gösterilmiştir. Napoli Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesör olan Altamura'nın, 1849'da Hydra adasından öğrenci Yunanlı Helen Mroukoura ile evlenmesinin sanatının etkilenmiş olduğu söylenebilir (WEB ?). 'Kheiron ve Achilleus' Napoli'de Museo Archeologico Nazionale'de bir freskte görülmektedir.

IV. Orpheus

Orpheus Musa Calliope'nin oğludur. Nymphe Euridice ile evlidir. Yeni gelin bir yılan tarafından ısırılır ve ölür. Çok üzgün olan Orpheus onu geri getirmeye çabalar. Lirini çalarak yeraltının bekçisi üç başlı köpek Kerberos'un izniyle Styx nehrini geçer. Pluto ve Proserpine ile (yeraltının kral ve kraliçesi) anlaşır. Euridice yukarı dünyaya çıkacaktır. Ama Orpheus geri dönüp bakmayacaktır fakat geri döner ve Euridice yeniden ölür. Orpheus Trakya'ya döner acılı bir biçimde kaybının şarkısını söyler. Yıllarca hiç başka kadınla ilgilenmeyen Orpheus'u Bakkhus önderliğinde bir grup *menad* etkilemeye çalıştı. Ancak Orpheus reddetti ve paramparça ettiler bunun üzerine vücudunu... boynundan kopan başı ise adeta bir mermer gibi Hebrus nehrine attılar. Lesbos adası kıyılarında hala şarkısını söylemeye devam ediyorlar (Erhat 1977:293). Bu trajik hikaye birçok sanatçı tarafından resimlenmiştir. Rönesans döneminde yapılmış Orpheus konulu resimlerde keman'ın erken bir biçimi olan lira da *braccio*, lirin yerini almıştır. (Klasik referanslar: Apollonius, Argonastica; Vergilius, Georgica 4.453-503; Ovidius, Metamorphoses 10.1-105, 11.1-43). Atribüleri; lir, keman, ağaçlar, hayvanlardır.

Gustave Moreau'nun Paris Louvre Müzesinde bulunan 1866 tarihli resminde, Sembolist ressam lir üzerinde duran Orpheus'un başını elinde üzgün bir biçimde tutan Lesboslu bir kadını göstermektedir (fig.4) (Lodwick 2005:86). Angolo Bronzino'nun 1537-39 tarihli, Philadelphia'da Sanat Müzesi'nde bulunan Orpheus tablosunda lir *lira da braccio* olarak gösterilmiştir (Ausoni 2005:108). Giorgio de Chirico'nun *Argonatların Yola Çıkışı* resmi, 1909 tarihli ve özel bir koleksiyona aittir. Orpheus liri ile gösterilmiştir (Ausoni 2005:109). Sinibaldo Scorza'nın 1630 tarihli özel bir koleksiyona ait resimde Orpheus hayvanlara şarkı söylerken gösterilmiştir (Ausoni 2005:110). Francois Perrier'nin, 1647-1650 yıllarında gerçekleştirdiği, Paris Louvre'de bulunan resmi, müzikli bir toplantıyı göstermektedir (Ausoni 2005:111). Emile Lévy'nin Paris Orsay Müzesinde bulunan 1866 tarihli resmi, Orpheus'un ölümünü göstermektedir (Ausoni 2005:114).

V. Nympheler

Su perileri Nympheler bakireliğin sembolüdür. (Klasik kaynaklar; Hesiodos'un Theogonia, 223; Apollonios Rodios, Argonautiche, 1,1221). Atribüleri genel olarak telli sazlardır. Arnold Böcklin'in, Kalipso'da Odissea ile Nymphe'yi gösterdiği resim, 1883 tarihli Basilea Sanat Müzesindedir (Ausoni 2005:92). Frederick Leighton'un Nymfeleri Hesperid bahçelerinde gösterdiği resim 1892 tarihli, Port Sunlight, Lady Lever Sanat Galerisindedir (Ausoni 2005:93). Donato Creti'nin 'Nymfelerin Dansı' konulu resmi 1724 tarihli Roma, Museo Nazionale di Palazzo Venezia'dadır (Ausoni 2005:94). Dans, *lira da braccio* ve obua eşliğindedir. Herbert James Draper'in *Ícaros'un Ölümü* adlı 1898 tarihli resmi, Londra'da Tate Galeri'dedir. Nereid elinde lirle gösterilmiştir (Ausoni 2005:95). Arnold Böcklin'in 1873-74 tarihli Triton ve Nereid resmi Monaco, Bayerische Staatsgemäldesammlung'dadır (Ausoni 2005:96).

VI. Seirenler

Seirenler, Yunan Mitolojisinin uydurduğu efsanelik yaratıklar arasında günümüze dek tutunan ve başka mitolojilerin etkisi altında değişime uğrayan denizkızlarıdır. İlkın Odyssea'da sözü geçen Seiren'ler kadın gövdeli,

fig.3

kuşkanatlı ve güzel sesli olarak tanımlanırlar (Erhat 1977:343). (Klasik kaynaklarda; Odissea, XII, 1; Igiono; Fabulae, 125, 141; Apollonio Codio, Argonautiche, N, 891; Ovidio, Metamorfosi, V, 512). Robinet Testard'ın 1496-98 tarihli minyatürü, Paris Biblioteque Nationale'dedir (Ausoni 2005:97). Dante Gabriel Rosetti'nin 1873 tarihli resmi özel bir koleksiyondadır. Ligeia Siren'i resmetmiştir (Ausoni 2005:99). Victor Michajlovic Vasnevov, *Alkonost* ve *Sirin* resmi 1896 tarihli Moskova Tretjakov Müzesindedir (Ausoni 2005:100).

VII. Mitsel Şair ve Kahramanlar

'Sappho', İ.Ö.6.yüzyılda Lesbos'da (Midilli) yaşamış efsanevi bir şairdir. Eleştirmenler tarafından şiirleri fazla duygusal olarak değerlendirilmiştir. Bir lir eşliğinde şiirlerini seslendirdiği bilinmektedir. Jacques-Louis David'e (1748-1825) ait olan 'Sappho ve Phaon'un gösterildiği, 1809 tarihli yağlıboya resim, Hermitage Müzesinde bulunmaktadır. Antikiteye ilgi duyan David, kahramanlık, mitolojik veya alegorik temalı resimler yapmıştır. Bu resimde ise ümitsiz bir aşk hikayesi betimlenmiştir (Pietrovsky 2000:167). Lir, Eros'un elindedir.

Simenon Solomon tarafından 1864'te yapılmış olan, Sappho ve Erinna'nın Midilli'de bir bahçede gösterildiği suluboya resim, 33x38.1 boyutlarındadır ve Tate Müzesi'ndedir (Humphreys 2001:144). Solomon bohem yaşamayı seven Yahudi öğretilerini reddeden hırslı bir ressamdı. Tıpkı arkadaşı şair Algernon Swinborne gibi Sappho'nun şiirleri ve yaşamına ilgi duymuştur. Burada Sappho erkeksi gösterilmiştir. *Kithara* yanlarındadır. Gustave Moreau'nun *Arion* resminde şair *Kithara* ile gösterilmiştir. 1891 tarihli ve Paris Petit Palace Müzesindedir.

Jacques Louis David'in (1748-1825) Paris Louvre Müzesinde bulunan *Helena ve Paris* resmi, 1788 tarihlidir (Lodwick 2005:28). Paris'in elinde lir vardır. Paris ya da Aleksandros, Troya kralı Priamos'la karısı Hekabe'nin en küçük oğludur. Paris efsanesi 'Üç güzeller' masalı ile karışır. Peleus'la Thetis'in Olympos'ta kutlanan düğününde, kavga tanrıçası Eris'in düğüne çağrılmadığı için kızarak ortaya üstünde 'en güzeline' yazılı bir altın elma atması ve yargıç olarak Paris'in seçilmesi onun hayatını alt üst eder. Tanrıçaların üçü de elmaya karşılık Paris'e başışta bulunmaya söz verirler. Hera Asya krallığını, Athena sonsuz akıl ve başarı, Aphrodite ise Sparta'lı Helena'nın aşkını sunar. Paris altın elmayı Aphrodite verir. Helena'nın aşkını her şeyden üstün tuttuğu için mi yoksa Aphrodite'nin en güzeli olduğu için mi efsane bunu belirtmemiştir (Erhat 1977:303). Bu büyük aşkın Romantizm'e ortam hazırlayan ressam olarak değerlendirilen David tarafından

yapılan resminde, Fransız devrimi öncesi olmasına rağmen duygusallık göze çarpmaktadır. David'in kuru bir klasikçi olmadığı, yapıtlarında bazı duygusal hatta tema olarak Romantik niteliklere yer verdiği eserlerinden biridir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1997:428) (Helena için klasik referanslar; Homeros, Ilias 3, 121-447, 6.313-58, 24, 761-76, Odyseia 4. 120-305, 15.56-181; Euripides, Troia'lı Kadınlar 860-1059; Vergilius, Aeneid 2.567-603).

Homeros

Yunan şairleri arasında en eski ve en büyük epik şair olarak tanımlanır. İ.Ö. 800-700. Sakız (*Chios*) ya da Milet'te doğmuştur. (Klasik referans Herodotus, Homer'in yaşamı). Atribüleri; körlüğü, müzik enstrümanı lir, kitaplardır.

fig.4

Jean-Pierre Saint-Ours'un (1752-Ceneve1809) 1793 tarihli resmi, Yunanistan'da köy girişinde şarkı söyleyen Homeros'u, elinde liriyile göstermektedir (Cultura-The Art and Antiques Fair 1999:151). İngres'in (1780-1867) Paris Louvre Müzesinde bulunan 1827 tarihli resimde Homeros taçlandırılırken; eski ve modern zamanların sanatçıları Phidias, Apelles, Shakespeare, Michelangelo, Mozart, Poussin ile gösterilmiştir. İdeal güzelliğe klasik dünyaya hayranlığını açıkça bu resimde vurgulamış olan İngres, Romantik akımın güçlendiği zamanlarda bile bu tutkusundan vazgeçmemiştir (Lodwick 2005:62).

Sonuç

Sanat Tarihinde her yeni dinin yeni bir sanat ortamı oluşturduğu bilinmektedir. Avrupa resminde Rönesans dönemi ile birlikte Ortaçağ'da dinin hizmetinde olan sanatın yerini 'Antikite'nin yeniden canlanması ile mitolojik konulu yapıtlardan oluşan sanat almaya başlamıştır. Bu dönemde aristokrasinin desteklediği sanatta, simetrik ve ölçülü yaratımların öncüsü-tanrısı olan Apollon, Olympos tanrılar dünyası temel konulardan olmuştur. Apollon ve Dionysos, aristokrasi-halk ikiliğinin sembolü olarak müzikte kendilerine özgü müzik aletleriyle gösterilmişlerdir. Apollon liri ile aristokrasi ile uyum gösterirken aynı dönemde Tiziano'nun Venedik Okuluna ait özellikleri yansıması yanında kendi özgün yaklaşımını da gösteren *Bacchus* (Dionysos) Şenlikleri tablosu coşkulu ve renkçi anlatımıyla zıtlıkların eş zamanlı biçimde sanatta da var olduğunun örneğidir. Bunun yanında Rönesans ressamlarının Apollon-Marsyas mitini yeniden canlandırması telli ve nefesli sazların yarışması, sanat tarihinde müziğin duygusal ve entelektüel biçimlerini yansıtmaktadır. Yarışmanın galibi olmadığı halde Marsyas'ın acıklı sonu, her dönemde sanatçılar için bir esin kaynağı olmuştur. Çağdaş sanat örneği olarak, Anish Kapoor'un 2002 yılında Londra Tate Modern Galeri'de gerçekleştirdiği *Marsyas* adlı enstalasyon çalışmasında, dev bir nefesli sazla adeta Marsyas'a yapılmış haksızlığa karşı duruşun ve gecikmiş ödülünün temsili olmuştur. Bu çalışmada mitolojik tanrı, yarı tanrılar başta olmak üzere mitsel kahraman ve şairlerin konu olduğu müzikli sahnelerin Avrupa Sanatının farklı dönemlerinden bir seçkisi, müziğin görsel temsili bağlamında ele alınmıştır.

Referanslar

- Erhat, A. 1977. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
 Euripides. 2003. *Bakhhalar*. (çev.) Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
 Lodwick, M. 2005. *The Gallery Companion*. Singapore: Thames and Hudson.
 Ausoni, A. 2005. *La Musica, Dizionario dell'Arte*. Milano: Electa
 Burton, J. 2006. *Tate Modern Guide*. London: Tate.
 Pietrovsky, M. 2000. *The State Hermitage*. St.Petersburg
 Humphreys, R. 2001. *The Tate British Companion to British Art*. London: Tate.
 1997. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. 1.cilt. İstanbul: YEM Yayınları.
 1999. *Cultura-The Art and Antiques Fair*. Basel
 <<http://www.globalart.gr/producten.ph>>